

Jan Lisický

Přemyslovský dvůr

Co je to dvůr?

- Srdce říše, prostředek vlády panovníka
- Je tam, kde se nachází panovník
- Hinkmar z Remeše - *De ordine palatii*, Adalhard, *Constitutio domus regis*, Konrád z Megenberku - *Yconomica*

Curia

- Sídlo
- Dvůr
- Shromáždění
- Hospodářské centrum

- Curtis/aula/palatium

Curia minor x Curia maior

- Každodenní x Úplný
- Curtensis - služebný v domácnosti/dvořan
- Curia ordinaria/curia cottidiana/curia plena/cottidiana familia X
Universa curia

Curialitas/Curialis

- Způsob chování na panovnickém dvoře
- Od estetického k etickému
- Kurteis
- Rytířská kultura

Metodologie studia dvora

- Strukturálně-personální analýza
- Společensko-reprezentativní analýza
- Analýza prostorových souvislostí

Dvůr v prostoru

- Aula, castrum, castellum, civitas, curia, curtis, domus, metropolis, oppidum, palatium, tecta, urbs, ...
- Levý Hradec, Praha , Vyšehrad
- Komora/ložnice
- Na cestách - hrady, kláštery, městská centa, měšťanské domy, lovecké dvorce, stany

▶ Přemyslovský dvůr do konce 12. století

Dispensator

- Kristiánova legenda
- První mezi dvořany
- Podiven
- Správce

Komorník

- Camerarius
- Správa nad komorou (camera), důvěrník panovníka, soudce, nejbližší služebník
- Hierarchie komorníků - v čele camerarius summus, podkomoří

Palatin/Falckrabě

- Comes palatinus
- A) Nejvyšší úředník, zástupce panovníka, velení nad bojovníky
- B) Synonymum komorníka, nádvorní župan (nádorispan)
- C) Nebyl to úřad, první u dvora, mezi přáteli panovníka
- Kojata, Vacek

Nejvyšší lovčí

- Magister venatorum, summus curie mee venator
- Organizace knížecích lovů
- I na cestách

Mistr nad kuchaři a pekaři

- Zajištění obživy dvora
- **Stolník** - dapifer, mensa
- **Číšník** - Pincerna

Maršálek/podkoní

- Marscalsus/agaso
- Stáje, koně, ozbrojený doprovod panovníka, zabezpečování cestování, velitel vojska

Mečník

- Ensifer
- Nesení meče před panovníkem v průběhu procesí
- Oslavy, svátky, slavnostní příležitosti

Kancelář

- Kancléř - Cancellarius
- Podkancléř - Subcancellarius
- Notář - Notarius
- Listinná agenda, diplomatická jednání

Další světské úřady

- Dvorský sudí - Iudex curie
- Vilik – Villicus
- Vychovatel - Pedagogus

Kaplan

- Dohled nad kanceláří, starost o panovníkův duchovní život

1197 - 1253

Komorník a podkomoří

- Objezdy
- Hrabišici, Vítkovci
- Komorník - Kompetence soustředěny do oblasti soudní
- Podkomoří - Finančník, poskytovatel úvěrů, správa klášterů a měst, záležitosti městské samosprávy, jejich soudní agendu, ...
  - Camerarius domini regis, subcamerarius, camerarius roster, ...

Nové úřady

- Kuchař - Coquus
- Sklepník - Celerarius
- Kojná - Nutrix
- Krejčí - Sartor
- Holič/brandýř - Rasor
- Lékař - Medicus

Konec přemyslovské éry

Komorník a podkomoří

- Komorník - První úředník u soudu, dohled nad platy, výnosy a příjmy královské komory
- Podkomoří - Péče o kláštery a královská města

Číšník

- Poplatky z krčem a hospod, cla, zřizování krčem, správa nad schrotamt úředníky
- Obsluha panovníka, zajišťování nápojů pro panovníka
- Podčeší
- Stolník obdobné

Hofmistr

- Magister curie
- Organizace dvorského chodu

Pražský purkrabí

- Burgravius Pragensis
- Bezpečnost Pražského hradu, údržba okolí, časem dohled nad zemskou hotovostí
- Celozemský úřad

Další úřady

- Zemský písař - Notarius terrae
- Písař kuchyně - Notarius coquine
- Sklepmistr – Magister cellarii
- Spížník - Spiesmagister
- Chůva - Obstetrix
- Zpovědník - Confessor

► Změna poměrů po nástupu Lucemburků

- Úřady zemské a dvorské
- Zemské - Summus - Komorník, podkomoří, sudí, ...
  - Dědičné - Maršálek (Páni z Lipé), Číšník (Vartemberkové), Stolník (Zajíci z Házmburka)
- Dvorské - Curie regis, regalis, domine, noster

Zdroj

- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana a Jan ZELENKA. *Panovnický dvůr za vlády Přemyslovců - Curia ducis, curia regis*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2012. ISBN 978-80-7286-182-8.